

TOPLUMSAL MİRASIN AKTARILMASINDA MÜZELERİN ROLÜ GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NE BAĞLI MÜZELER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Hüseyin Ateş¹, İsmail Hakkı Üzüm²

Cite this article as:

Ateş, Hüseyin. Hakkı Üzüm, İsmail. (2021). Toplumsal Mirasın Aktarılmasında Müzelerin Rolü Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne Bağlı Müzeler Üzerine Bir Değerlendirme. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 4 (2), İstanbul, Türkiye 82-95

ABSTRACT

The Role of Museums at Transferring Social Heritage An Evaluation on the Museums of Gaziantep Metropolitan Municipality

Modern museums not only protects, stores and exhibits the artworks but also explains them to its visitors through using effective communication methods. For this reason, museums have important roles at contributing to the cultural development of the public, transferring the marks of the past to the future, accumulating intellectual knowledge and researching, promoting the artworks. Gaziantep metropolitan municipality aims to contribute the accumulation of knowledge and development of individuals and society without profit making purpose in accordance with the modern museums approach. It also adopts the purpose of protecting and transferring the rich cultural heritage, historical roots, the city identity and social heritage of Gaziantep. Since our municipality accepts the museums as nonformal training centers, we continuously arrange training programmes, especially targeting the students, at our ten museums having different themes and collections. Gaziantep metropolitan municipality cares about the historical value of the venue of the museums and minds the relationship between the venue and collection of the museum to enable cultural sustainability. Additionally, environmental conditions are also taken into consideration. Besides the newly established museums take into consideration the architecture and land of the museum in order to create cohereness of perception. This study evaluates the museums of Gaziantep metropolitan municipality and their contribution to contemporary museology model

Key words: Gaziantep metropolitan municipality, modern museum, social heritage, education, identity

1-Gaziantep Metropolitan Municipality
Director of Libraries and Museum

2-Gaziantep University SBE, Phd Program

Submitted : 08.12.2021

Accepted : 18.12.2021

Published online : 26.12.2021

Correspondence : Hüseyin Ateş, İsmail Hakkı Üzüm

E-ISSN : 2651-3714

ORCID : 0000-0001-8629-1803

0000-0001-8809-6147

Giriş

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı'na bağlı olan Kütüphaneler ve Müzeler Şube Müdürlüğü'nün bünyesinde toplamda 10 adet farklı koleksiyonlardan oluşan müze bulunmaktadır. Söz konusu bu müzeler, Gaziantep'in tarihsel köklerini ve kültürünü yansıtmaktadır. Ayrıca şehrin toplumsal belleğini muhafaza altına alan müzeler, kentin kimliğini, hafızasını, tarihini, sosyal ve ekonomik yapısını bünyesinde barındırdığı nitelikli müze personelleri ile tüm ziyaretçilerine etkili iletişim yöntemleri kullanarak, sosyal medya üzerinden ve müzede gerçekleştirilen çeşitli eğitimler ve etkinlikler ile aktarmaktadır.

Yapılan bu çalışmanın amacı yerel bir yönetim olarak Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı müzelerin, topluma karşı görevlerini incelemek ve bu müzelerin kente ait olan toplumsal mirası muhafaza eden ve aynı zamanda bunu toplum yararına paylaşan yönlerini değerlendirmektir. Bu gaye çerçevesinde müzelerin kuruluş nedenleri, tarihsel süreçleri ile ilgili genel tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlar ile birlikte toplumun geçmişine ait sosyal yaşantısından bazı izlerin, unutulmuş ya da unutulmak üzere olan bazı geleneklerin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması hususunda bu müzelerin önemi vurgulanmıştır.

Çalışmanın muhteviyatı açısından yararlı olunacağı düşüncesi ile kısa bir müze tanımlaması yapılmış ardından Gaziantep'in tarihçesi hakkında bir özet verilmiştir. Çünkü bu çalışmanın kapsamında olan müzeler, Gaziantep'in tarih boyunca sahip olduğu kültür birikiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmış, farklı temalara sahip mekânlardır. Örneğin birbirinden farklı kültürlerin etkileşimi neticesinde oluşan zengin mutfak kültürü, mutfak temalı bir müzenin varlığını zorunlu kılar; Antep'in tarih boyunca yaşamış olduğu işgallerin halkın hafızasında unutulmaması ve halkın hangi şartlar altında bugüne geldiğini hatırlatmak amacıyla tarih temalı müzeler kurulmuştur. Yine suya verilen önemi vurgulamak ve tarih boyunca halkın yaşantısında önemli bir yere sahip olan hamam geleneklerinin gelecek nesillere miras olarak aktarılması hamam müzesinin varlığını zorunlu kılar; Gaziantep halkının Atatürk ile olan mirasına sahip çıkarak bunu yaşatması, Atatürk Anı müzesinin varlığını zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla müzeler hakkında değerlendirme yapmadan önce şehrin tarihçesi, coğrafi konumu, demografik yapısı, şehirde hüküm süren medeniyetlerin, devletlerin etkileri kronolojik olarak incelenmiştir. Çalışmanın devamında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin müzelere vermiş olduğu önem belirtilmiş ve müzeler ile Gaziantep kentine ait birçok kültürel öğenin yaşatılarak kültür bilincinin gelişimi ve gelecek nesillere aktarılmasında müzelerin varlığı vurgulanmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise söz konusu müzelerin bağlı bulunduğu Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı'na

ait istatistik verileri incelenmiştir. Bu verilerde müzelerde gerçekleştirilen atölye, çalıştay vb. etkinlikler ile etkinliklere katılan ziyaretçiler ve yıllara göre müze ziyaretçileri rakamsal veriler ile yer almıştır.

Müze Tanımı

Müzeler, insanlar tarafından ziyaretlerin gerçekleştirildiği mekânlar olarak önemli bir yere sahiptir. Kültürel, etnografik, arkeolojik, doğal, tarihsel, bilimsel, teknolojik ve sanatsal başta olmak üzere birçok alanda eserler ve belgelerden oluşan, envanterleri muhafaza eden, sergileyen müzeler; aynı zamanda insanlar ile etkileşiminden dolayı eğitim kurumlarının bir parçasıdır (Köroğlu, 2020, s.V). Günümüzde müzeler, insan ırkının hazineleridir (Ambrose ve Paine, 2006, s.6). Soyut ve somut insanlık mirasını, kâr amacı gütmeyen kalıcı hale getiren ve toplumun gelişimine hizmet eden, halka açık kurumlar olarak nitelendirilmektedir (Kandemir ve Uçar, 2001, s.19).

“Müze, kâr amacı gütmeyen, toplumun gelişmesinde ve hizmetinde olan ve halka açık, insanlar ve yaşam çevrelerinin somut kanıtlarını, araştırma, eğitim ve zevk alma amacıyla, toplayan, koruyan, ileten ve sergileyen daimî kuruluştur” (Gürel, 2006, s.6). Tüm bu tanımlamalar ile birlikte müzeler, kültürel mirasın, kentsel belleğin gelecek nesillere aktarılmasında, kimliklerin ve bir yöreye veya bir topluluğa ait olma duygusunun anlaşılmasının sağlanmasında kilit role sahip mekanlardır (Erbay, 1997, s.40-41).

Müzelerin tanımlanması tarih içerisinde pek çok farklı açıklama ile yapılmıştır. Buna sebep olarak ise geleneksel müze anlayışı yerini zamanla daha çok toplumsal, dinamik ve çağdaş kurumlara dönüştüren, geçmişe ait somut ve soyut mirası geleceğe taşıyan kurumlara dönüştürülmesi olmaktadır (Zülfikar ve Ediz, 2020, s.69). Bu çerçevede müzeler, sadece eser toplayıp, bunların bakımını yapıp, koruma altına alarak sergileyen kurumlar değil; bununla birlikte sahip olduğu envanterleri eğitim, araştırma, iletişim amacıyla toplumun gelişimi için paylaşma gibi birçok işlevi de yürütmektedir (İrmak, 2013, s.5). Müzeler, kültürel açıdan milleti temsil eden, bütünleştiren, insanlık tarihi hakkında aydınlatıcı bilgiler sunan-araştıran enstitü niteliğinde yapılardır (Aydoğan, 2020, s.48). Ayrıca işlevlerine göre farklılık sağlayan müzeler, tarih, eğitim, yönetim, pazarlama, ekonomi, turizm, halk bilimi, psikoloji gibi farklı disiplinlerle iş birliği yapabilecek ve yeni uzmanlık alanları oluşturabilecek kurumlardır (Baki Nalcioğlu, 2020, s.24).

Gaziantep Kısa Tarihçesi

Anadolu'nun güneyinde, Suriye'nin kuzeyinde yer alan Gaziantep; aynı zamanda Mezopotamya ve Doğu Akdeniz Havzası arasında bulunmaktadır. Bu konumu itibarıyla Ga-

ziantep bölgesi, tarihin erken devirlerinden günümüze kesintisiz bir yaşamın var olduğu oldukça eski bir şehirdir. Lojistik anlamda önemli bir potansiyele sahip şehir, doğu-batı, kuzey-güney eksenli karayolları üzerinde bulunmuştur (Solmaz ve Yetkin, 1969, s.1). Şehrin sahip olduğu bu konum, şehrin ticari açıdan canlılığını arttırmış, bununla beraber yoğun göçlerin ve devlet mücadelelerinin yaşandığı bir coğrafya olmasına neden olmuştur (Güzelhan, 1959, s.55-57).

Gaziantep bölgesinde yapılan arkeolojik çalışmalar, bölgenin tarihinin alt paleolitik döneme kadar uzandığını göstermektedir (Çukurova, 1999, s.6). Gaziantep bölgesinde bulunan Dülük, Tilbaşar, Karkamış, Sakçagöz, Tilmen Höyük, Arulıs, Zeugma, Rumkale gibi antik yerleşim yerleri mevcuttur. M.Ö. 1800 yıllarında Hitit Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan bölgede, Hititlerin yıkılması ile Karkamış Krallığı hüküm sürmüştür (Ergeç, Yelken, 2016) ardından Antep'in şehir merkezinin 12. km kuzeyinde bulunan Dülük'te tarih boyunca Asur, Pers, Büyük İskender ve Selevkos gibi devletler yer almıştır. Roma'nın hâkimiyetinde kalan bu bölge, Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesiyle Doğu Roma'nın (Bizans) hâkimiyeti altında kalmıştır (Babat, 1987, s.10-11). Dülük'te Bizans hâkimiyeti ile Arap-Bizans mücadeleleri devam etmiştir. Bu dönemde, Urfa, Diyarbakır bölgesini de içine alan büyük bir deprem Dülük'ü de tahrip etmesiyle I. İuſtınianos döneminde (527-565) Antep Kalesi inşa edilmiş (Özdeğer, 1996, s.466) ve bu tarihten itibaren de Antep, Dülük'ün yerini almaya başlamıştır. Antep şehri ile ilgili en erken kayıtlar 12. yüzyılda, Bizans kaynaklarında geçmiştir (Doğan, 2013, s.11) ve Antep ismi ilk kez, Haçlı Seferleri sırasında "Hatab", "Hamtap" ismi ile anılmıştır (Çakır, 2015, s.29). Antep'te, Arap-Bizans mücadeleleri neticesinde Hz. Ömer döneminde Müslüman Arap orduları Suriye'nin kuzeyine ilerlemeye başlamış ve Antep, İslamiyet'in erken dönemlerinde, İslam topraklarına dâhil edilmiştir (Özdeğer, 1996, s.466). Devam eden süreçte, 1067 tarihinde, Büyük Selçuklu Devleti uç komutanlarından biri olan Afşin Bey, Antep'i fethederek bu bölge üzerinde Türk-İslam hâkimiyeti kurmuş; ancak Haçlı Seferleri ile birlikte bölgede Türk hâkimiyeti kesintiye uğramıştır. 12. yüzyılın ortalarında bölgede Haçlıların güçlerini kaybetmesi ile Türkiye Selçukluları Sultanı I. Mesut döneminde Türk hâkimiyeti tekrar yerleşmiştir (Pamuk, 2009, s.42). I. Mesut'un ölümünün ardından takip eden yıllarda Selahattin Eyyubi, Antep'i 1183 tarihinde ele geçirmiş ve Antep Eyyubiler döneminde önemli bir kültür merkezi haline getirilmiştir. Bu dönemde Antep'te köşkler, bağ ve bahçeler tesis edilmiş, şehir dışından birçok halk getirilmiş, camiler yaptırılmıştır (Tansü ve Yücel, 2018, s.17-18). Ancak 13. yüzyılın ikinci yarısında Antep ve çevresinde baş gösteren Moğol tehlikesi, Antep'te yıkımlara neden olmuş ve bu bölge Moğol ve Memluk mücadeleleri

neticesinde Memluk hâkimiyetinde kalmıştır (Yıldırım, 2017, s.17).

Antep'te Osmanlı Devleti hâkimiyeti, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'da bulunan Memluk Devleti'ne karşı kazanmış olduğu kesin zaferler neticesinde başlamıştır (Bayraktar, 2000, s.83). Böylece Antep, Maraş ve Halep vilayetlerine bağlı sancak statüsünde kalmıştır (Sezen, 2006, s.278). 16. Yüzyıldan Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar geçen süreçte Antep, asıl gelişimini bu dönemde yaşamış, imar, nüfus, dini ve sosyal muhtevalı yapılarda canlılık kazanmış, Osmanlı'nın ihtişamına uygun olarak Antep de oldukça gelişmiştir (Çam, 2006, s.xxxıı). Hatta 17. yüzyılda Antep'i ziyaret eden Evliya Çelebi, şehirde 70 çeşmenin varlığından, bakımlı, temiz ve süslü yolların bulunduğundan, "cihan süsü 40 elvan üzümüne, nice kere yüz bin tulum pekmezi, bademli ve fıstıklı şirin köfteri, baştuğu, çeşit çeşit helvası" olduğundan bahsetmiştir. Halkının şirin şıra içmesinden dolayı şirin sözlü, garip doſtu, maarif erbabı, yumuşak huylu bir yapıda olduğuna değinmiştir (Kahraman, 2017, s.380-384).

Antep, 19. yüzyılın başlarında iç isyanlar, kuraklık ve salgın hastalıklar ile mücadele etmek durumunda kalmış ve şehir harap bir vaziyet almıştır. Artan nüfus ise şehrin genel yapısını bu dönemden itibaren değiştirmeye başlamış, yeni yapılar bu dönemde inşa edilmeye başlamıştır (Babanınoğlu, 2020, s.3). Uzun bir süre Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Antep, Mısır'da yaşanan Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanından (Altundağ, 1988) etkilenmiş, 1839 tarihinde Mısır Kuvvetleri ve Osmanlı kuvvetleri Antep yakınındaki Nizip'te bir savaş gerçekleştirmiş ve Osmanlı bu savaşı kaybetmiş, dolayısıyla Antep Mısır valisinin hâkimiyeti altında kalmıştır (Pamuk, 2009, s.62). 20. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde merkezi otoritenin gerilemesi, devletin iyiden iyiye zayıf düşmesi, Antep'te de hissedilir olmuş ve şehirde ciddi problemler yaşanmıştır (Üzüm ve Kazcı, 2021). I. Dünya Savaşı'nın ardından ise Antep, tarih boyunca yaşamış olduğu en büyük yıkımlardan birini yaşamıştır. Mondros Mütarekesinden sonra 17 Aralık 1918 yılında önce İngilizler şehri işgal etmiş (Genelkurmay Başkanlığı, 2009, s.13), ardından şehir, İngilizler ile Fransızların aralarında yapmış oldukları Suriye İtilafnamesi (Metintaş, 2019, s.82) ile 1919 Kasım ayında Fransız ve Ermeni işgaline terk edilmiştir (Ünler, 1969, s.24). Antep Savunması olarak isimlendirilen bu dönem, Antep halkının, Türk Kurtuluş Mücadelesinde üstün gayretler verdiği, adının "Gazi" olarak anılmasını sağladığı bir dönem olarak yer almıştır.

I.Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Müzeleri

Gaziantep tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, farklı milletlerin zengin kültürleri ile yaşadığı bir coğrafya olmuştur. Şehir, Türk ve Arap kültürleri arasında

bir geçiş noktası olup her iki dünyadan da kültürüne değerler taşımış (Canbakal, 2009, s.217) iken, Ermeni kültürü de şehirde hissedilmiştir (Ünler, 1969, s.12-14). Tarihten gelen bu kültür birikimi, Gaziantep'in kimliğini oluşturmaktadır. Göç, sanayi, yeni teknolojik ilerlemeler değişen ve büyüyen kentlerin kendi geçmişinden gelen kültürü tehlike altına almaya başlamış ve kentler geçmişinden zamanla uzaklaşmıştır. Bu durum kentin kimliği ve hafızasının unutulması ile ilgili problemleri oluşturmaktadır (Keskin, 2014, s.26). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi müzeleri bu problemin önüne geçmek, şehrin kimliğinin unutulmasını engellemek adına tarihi önemli yapıları müzeye dönüştürmekte ve bu amaçla yeni müzeler inşa etmektedir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep'in tarihini, mimarisini, kentin toplumsal belleğini, kentin kendine ait olanını hem tanıtmak hem de kültür bilincini geliştirmek için yoğun müze faaliyetlerinde bulunmaktadır. Gaziantep, müze çeşitliliği kapsamında bu zenginliğini sürdürmekte ve yeni müzecilik modelini uygulamaktadır. Yeni müzecilik anlayışında her yaştan ziyaretçinin, müze gezisi süresince "aktif katılımcı" olarak algılandığı ve ziyaretçinin ihtiyacına vurgu yaparak, kapsayıcı müze ortamı ve olanakları oluşturmaya çalışan çağdaş eğitim yaklaşımı ile bütünleşmiştir (Karadeniz ve diğ., 2015, s.206). Bu bağlamda Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan müzeler, sahip oldukları envanterlerin sadece korunup ve muhafaza eden depo anlayışı yerine, Karsten Schubert'in yeni "açık" müze tanımlamasında, müzelerin, toplumun dinamiklerini ve çok kültürlülüğünü yansıttığını ifade ettiği (Baki Nalcıoğlu, 2020, s.37) şekilde bir müze modeli uygulamaktadır.

Müzenin kurum olarak işlevi, envanterleri görünür kılmak, bilgisini iletmek ve bu bilgiyi öğretirken kalıcı olmasını sağlamaktır (Savaş, 2008, s.13). Gözlem, mantık, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşup gelişmesine katkıda bulunarak yaygın eğitim kurumları olan müzelerin (Buyurgan, 2017, s.128), yaşaması ve sürekliliğini koruması için etkili yöntemlerden biri, öğrencilerin müzelerle tanıştırılması ve müze eğitimi ile onların eğitimine destek olmasıdır (Mercin, 2017, s.213). Müze eğitimleri, çağdaş eğitim anlayışına uygun, farklı deneyimlerle yaşam boyu kazanılan davranış değişikliklerini yönlendirmede örgün eğitime önemli derecede katkı sağlamıştır (Özmen, 2018, s.302). Bu bağlamda Gaziantep Büyükşehir Belediyesi müzeleri çeşitli etkinlik ve projelerle şehirdeki öğrenciler başta olmak üzere ilçe ve köylerdeki okullar ile iş birliği içerisinde müzelerde eğitim gezileri düzenlemektedir. Ayrıca müzeler, okulların geçici olarak ara verildiği, Covid-19 pandemi sürecinde, Millî Eğitim Bakanlığı'nca yürütülen "Telafide Ben de Varım" programı dahilinde çocuk ve gençlerin entelektüel gelişimlerine katkı sağlamak, müzeleri birer eğitim ortamı olarak kullan-

malarına yardımcı olmak amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı, UNESCO ve Ankara Üniversitesi'nin desteğiyle hazırlanmıştır (T.C.MEB, 2021). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Şube Müdürlüğü bu programa büyük ölçüde destek vererek okullar ile iletişim kurup öğrencileri müzelere getirip eğitimlerini tamamlamalarına, kapanma sürecinde çocukların eğlenerek öğrenmelerine katkı sağlamıştır.

Kültürel mirasın sürdürülebilirliği noktasında en etkin rol oynayan yapılardan biri müzelerdir. Tarihi binalar veya miras alanları, bölge halkının kültürel, sosyal ve tarihi özelliklerini bir kanıtı olarak yaşatmakta (Çavdrlı ve Gök, 2020, s.2243) ve kültürel bütünlüğü sağlamaktadır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bulunan müzelerin çoğunluğu toplumun yapıtaşlarını oluşturan tarihi yapılar içerisinde yer almaktadır. Tarihi yapılar, sosyal ve iktisadi gerekliliklerinden ötürü toplumun gereksinimleri göz önüne alınarak yeniden yapılandırılmaya tabi tutulmaktadır. Buna göre tarihi yapıların kendisine de müze işlevi verilmektedir. Böylece tarihi mekânların hem korunması hem de kültürel sürekliliğin sağlanması mümkündür (Sezgin, 2020, s.88-89). Buna bağlı olarak müze mimarisi, sergi ve sunum birlikteliği, ziyaretçilerin yapı ve eser hakkında bilgiye erişimi için düzenlenmiş bir bütünlük içermekte, bu şekilde birey, mekân ve eser arasında algıya dayalı görsel bir iletişim kurmaktadır (Uslu ve Yalçın, 2020, s.233). Bu amaç doğrultusunda Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olarak kurulan müzeler, sahip olduğu eserin niteliğine, içeriğine, mekânın tarih boyunca kullanım işlevine göre belirlenmektedir. Örneğin Hamam müzesi, tarih boyunca hamam olarak kullanılmış bir yapının müzeye dönüştürülmesidir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesine bağlı müzeler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlardır. Bu tür kuruluşlar, maddî kazancı hedeflemediklerinden dolayı "pazarlama kavramı" anlayışı kâr elde etmek yerine, sosyal ihtiyaçları karşılamak anlamına gelmektedir (Gürel, 2006, s.16). Bu tür kuruluşlar, rekabetin olmayışı, amaçlarının kanun ve kurallarla önceden belirlenmiş olması, öncelikli amaçlarının ekonomik değil de sosyal nitelikte olmasından dolayı pazar analizi yapmamaktadırlar (Cengiz, 2007, s.24). Bu müzeler, topluma karşı sahip oldukları varlıkları korumakla ve sahip oldukları bilgi birikimlerini ziyaretçilere karşı paylaşmak ve eğitmek ile yükümlüdürler (Gürel, 2006, s.16). Ancak müzelerin kültür hayatında olduğu kadar iktisadi anlamda önemli rolleri bulunmaktadır (Erbay, 1997, s.40). Gaziantep turizm sektöründe hızla gelişen bir şehir konumundadır. Tarihi, kültürel, gastronomi, eğitim, teknoloji vs. birçok alanda faaliyetlerin olması, kenti turistler açısından bir cazibe merkezi yapmakta ve müzelerde ziyaretçi sayısı artmaktadır. Bu durum ise bölgedeki ekonominin canlanmasını sağlamaktadır.

Nitekim Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bulunan müzeler öncelikle söz konusu tüm bu yükümlüğü taşımaya çalışmakta, hedefine insanı koymakta, toplumun yararına öncelik vermekte, kültürel özellikleri korumaktadır. Bununla beraber dolaylı olarak bölgenin maddi anlamda kalkınmasına destek olmaktadır.

1. Ali İhsan Göğüş Müzesi ve Gaziantep Araştırmaları Merkezi

1923 yılında Gaziantep'te doğan Ali İhsan Göğüş, yoğun bir gazetecilik hayatının yanı sıra, Gaziantep milletvekilliği yapmış, Türkiye'nin ilk Turizm ve Tanıtma bakanlarından birisidir (TBMM Albümü, 2010, s.793). Tarihi Bey Mahallesi'nde yer alan bir Antep evi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilerek, Ali İhsan Göğüş adına müze ve araştırma merkezine dönüştürülmüştür. Bu müzede Ali İhsan Göğüş'ün, bakanlık, milletvekilliği, gazetecilik dönemleri ile sosyal hayatında kullanmış olduğu kişisel eşyaları sergilenmektedir. Ayrıca müze içerisinde, Ali İhsan Göğüş'e ait özel bir de kütüphanenin bulunması (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2021), müzenin ziyaretçiler ile etkileşim halinde bulunmasına ve araştırma yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Toplumsal mirasın aktarılması hususunda müze, Gaziantep'te önemli bir siyasetçinin anısını, kişisel ve sosyal yaşantısını aktarmaktadır. Müze, sahip olduğu envanterden dolayı Türkiye Cumhuriyeti'nin belirli dönemlerine ışık tutmakta, dönemin sosyal yaşantısı hakkında ipucu vermektedir. Ayrıca müzenin tarihi bir Antep evi olarak seçilmesi, bu evin de bir müze olarak ziyaret edilmesini sağlamak ve ziyaretçilere Antep evini sunma, tanıma, araştırma özelliğini vermektedir. Nitekim Ali İhsan Göğüş Müzesi ve Araştırma Merkezi, siyasi, sosyal mirasın günümüze aktarılmasını, dönemin önemli bir siyasetçisi özelinde değerlendirme fırsatı vermektedir.

2. Atatürk Anı Müzesi

Atatürk, 26 Ocak 1933 yılında Antep'e geldiğinde şehir halkı tarafından büyük bir coşku ve sevinç ile karşılanmıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Gaziantep'e gösterdiği ilgi, alaka ve övgü dolu sözler neticesinde dönemin Gaziantep Belediye Başkanı Hamdi Kutlar'ın önerisi ve Belediye Meclisi'nin kararı ile Atatürk'e fahri hemşehrilik berati takdim edilmiş (Öztürk, 2020, s.55) ve Atatürk aslen Selanik doğumlu olmasına rağmen nüfus defterine Gaziantep'teki Bey Mahallesi'ne kaydedilmiştir. Bu bağlamda Bey Mahallesi'nde tarihi bir Antep evi, "Atatürk Anı Müzesi" projesi kapsamında restorasyon sonrası müzeye dönüştürülmüştür. İki Gazi'nin bulunduğu bu müze, Atatürk'ün Antep'e geldiği sırada kullanmış olduğu eşyalar ile birlikte müze avlusunda Atatürk'ün Bey Mahallesi nüfusunda kaydını gösteren nü-

fus cüzdan örneği de bulunmaktadır. Farklı odalardan oluşan müzede "Atatürk Araştırma Kitaplığı" yer almaktadır. Burada, Gaziantep üzerine önemli çalışmaları bulunan Cemil Cahit Güzelbey'in eserleri, ziyaretçiler tarafından bağışlanan kitaplar, Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet Dönemi ve Genel Türk Tarihi ile ilgili kitaplar bulunmaktadır (Atatürk Anı Müzesi, 2021).

Atatürk Anı Müzesi, özellikle Gaziantep halkı ile Mustafa Kemal Atatürk'ün manevi olarak birleştiği bir mekândır. Burada Gaziantep halkının Atatürk ile karşılaşması ve halkın Atatürk ile yaşamış olduğu anılar muhafaza edilmekle birlikte modern müze anlayışına uygun bir şekilde Atatürk'ün Gaziantep ziyaretini bir miras olarak gelecek nesillere aktarmaktadır. Müze aynı zamanda Atatürk'ün Antep'e geldiği 26 Ocak günü başta olmak üzere 10 Kasım günlerinde, resmi günlerde, anma törenleri ve sergiler düzenleyerek ziyaretçilere bu mirası taşımaktadır.

3. Bayazhan Kent Müzesi

19. yüzyılda kent kimliği kavramının ortaya çıkması ile birlikte müzecilik alanında bazı değişimler yaşanmış (Albasan, 2020, s.16), artık kentin özellikle kültürünü, sosyal hayatını, tarihi süreç içerisinde kullanmış olduğu araç-gereçleri merkeze insanı koyup şehir ile iletişimi güçlendirmeyi hedefleyen kent müzeleri kurulmaya başlamıştır. Dolayısıyla bu tür müzeler, kentin tıpkı bir insan gibi kentlerin de birer kimliğe sahip olduğunu belirtmektedirler (Kaypak, 2010, s.374). Bayazhan Kent Müzesi, Osmanlı mimarisine ait önemli bir eser olarak 1909 yılında tütün tüccarı Bayaz Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2021). Gaziantep tarihi açısından önemli bir sembol olan bu yapının bir bölümü Bayazhan Kent Müzesi olarak hizmet sunmaktadır. 2009 yılında turizme açılan müze, şehrin yemek, eğlence ve sanat kültürü, ekonomi ve sivil toplum, Gaziantep folkloru ve halk müziği, Gaziantep'te tarım, Gaziantep el sanatları, Gaziantep'te turizm, yakın dönem Bayazhan tarihi gibi tematik bölümlerden oluşmaktadır (Uzun, 2014, s.208). Müze hem Gaziantep halkına hem de şehir dışından gelen tüm ziyaretçilere şehrin geçmişine ait izlerini aktarması açısından oldukça önemlidir. Müzeyi ziyaret eden yerel halk burada kendisinden bir parça bulabilmekte ve geçmişin izlerini burada hissedebilmektedir. Müze barındırdığı envanterler ve işlevi ile geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi üstlenmekte ve gelecek nesillere Gaziantep kültürünü taşımaktadır.

Müze ayrıca tarihi özelliğe sahip mimarisi ile geçmişten gelen ve Gaziantep ticari hayatında önemli bir yere sahip olan hanlar hakkında önemli ipuçları vermektedir. Böylece sosyal yaşantı ile birlikte ticari mirasın da aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

4.Emine Göğüş Mutfak Müzesi

Yaratıcılığı, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel açıdan kalkınmanın sürdürülebilirliğini güçlendirmek adına 2004 yılında UNESCO tarafından “Yaratıcı Şehirler Ağı” oluşturulmuştur. Günümüzde bu ağ 54 ülkeden 116 şehri ortak hedefle 7 farklı tema ile bir araya getirmektedir (Akın, 2018, s.301). Bu ağın içerisinde yaratıcı bir gastronomi şehri olarak yer alan Gaziantep, Türkiye'nin ilk gastronomi şehri unvanına sahip olan bölgesidir (Suna ve Aktaş Alan 2019, s.1336). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, tarih boyunca birçok farklı kültürün oluşturduğu, Gaziantep mutfak kültürünü, tanıtmak ve geliştirmek amacıyla Türkiye'nin ilk turizm ve Tanıtma Bakanlarından olan Ali İhsan Göğüş'ün doğmuş olduğu evi restore ederek “Emine Göğüş Mutfak Müzesi” ismi ile 2008 yılında hizmete sunmuştur. Müze aynı zamanda Türkiye'nin de ilk mutfak müzesi olma özelliğine sahiptir (UNESCO, 2021).

Emine Göğüş Mutfak Müzesi, temel olarak Gaziantep yemek kültürü hakkında ziyaretçileri bilgilendirmektedir. Müze, Gaziantep halkının geçmişte yemek pişirmek için kullanmış oldukları sahan, kaşık, çömçe, kazan gibi araç gereçleri, yiyecek muhafaza etme yöntemlerini, bakliyat ve şire sandıklarını, yemek yapılan ocakların ve geride kalan küllerin kullanım yöntemlerini, misafir ağırlandığında ya da bayramlarda yapılan yemek sunumlarını, sahre adı verilen piknik kültürünü, içecek olarak şerbet ve kahve çeşitlerini, Gaziantep'e özgü çeşitli yemekleri ve bunun gibi çok daha fazla örnekleri modern müze anlayışına uygun olarak gelecek nesillere aktarmaktadır.

Müzenin tarihi bir Antep evi olması ve gelen ziyaretçilere özellikle Gaziantep'e özgü bazı tatlar sunması hem geleneksel Gaziantep mutfak kültürünü yaşatmak hem de ziyaretçilerin uzun süre hafızalarında kalabilmesini sağlamak açısından önemlidir.

5.Oyun ve Oyuncak Müzesi

Oyuncak müzeleri, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü görevi gören çocuk müzeleridir. Bu müzelerin temel amacını oyun ve oyuncak kültürü oluştururken, bu kurumlar ayrıca çocuk kültürüyle alakalı en önemli öğelerden biri olan oyuncakların tarih boyunca gelişimini izleyen, anlamını ve işlevini araştıran, üretildiği çağı aydınlatan dinamik müzelerdir. Bu müzelerdeki hedef kitle sadece çocuklar olmayıp, yetişkinlere de hitap etmektedir (Akoğlan Kozak ve Günçan, 2021, s.81). Türkiye'de sayılı olarak bulunan oyuncak müzeleri, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin girişimi ve Sunay Akın'ın danışmanlığında 2013 yılından bu yana Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi ismi ile hizmet vermektedir (Karadeniz ve Atar, 2017, s.486). Müze binası aynı zamanda tarihi bir mekân olup, 1877 yılında Ermeni Kız Koleji olarak, Cumhuriyet Dönemi sonrası Kayacık İlkokulu ve Fatih Sultan Mehmet

İlkokulu olarak kullanılmıştır (T.C. MEB, 2021). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin tarih boyunca okul olarak kullanılan bu yapıyı, oyuncak müzesine dönüştürmesi, binanın eğitim kurumu olduğunu vurgulaması ve bu sürekliliği sağlaması oldukça önemlidir. Böylece müze ziyaretçiler açısından hem tarihi bir okulu hem de içerisinde yüzlerce koleksiyonun bulunduğu oyuncakları incelemesi önem arz etmektedir.

Müze koleksiyonunda 1700-1990 tarih aralığına ait oyuncaklar sergilenmektedir. Müzede Gaziantep yöresine ait oyuncaklar (Karadeniz ve Atar, 2017, s.486), geçmişe ait ulusal çapta oyuncaklar ile birlikte Amerikan yerlilerinin yaşamları, 2. Dünya Savaşı Alman cephesi, Soğuk Savaş dönemi ABD ve Rusya'nın uzay araştırma ve yolculukları, çiftlik yaşamları, ulaşım ve eğlence hayatları hakkında ipuçları vermekte, geçmişin hayal gücünü yansıtan geniş bir oyuncak koleksiyonunu bulunmaktadır. Ayrıca Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Susam Sokağı, Charlie Chaplin, Mickey Mouse gibi dünya çapında bilinen eserleri yansıtan oyuncaklar da yer almaktadır. Bu bağlamda toplumsal bir miras olan oyuncak kültürünün yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması açısından müzenin rolü ve işlevi oldukça önemlidir.

Oyuncak müzelerinin eğitim atölyelerinde yapılan etkinlikler, yaratıcı ve eğitsel çalışmalar çocukların kişisel gelişimlerine desteklemekte, el ve motor becerilerin gelişimine katkı sağlamaktadır (Erbay, 2017, s.436-437). Bu doğrultuda Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi'nin giriş kısmında müzeden bağımsız bir eğitim atölyesi yer almakta ve burada çocuklar müze gezisinden sonra eğlenerek eğitimlerine devam etmekte yaratıcılıklarını geliştirmektedirler.

6.Hamam Müzesi

Lala Mustafa Paşa'nın Halep ve Şam Beylerbeyliği dönemlerinde yaptırılan ve bir külliye içerisinde yer alan Paşa Hamamı, Osmanlı klasik dönem mimarisini yansıtmakta ve Antep'te bulunan diğer hamamlar gibi yere gömülmüş bir yapıda bulunmaktadır. Hamam, soğukluk, ılıkılık ve sıcaklık gibi üç farklı bölümden oluşmaktadır (Çam, 2006, s.107-110). Bu bölümler içerisinde soğuklukta, Anadolu kültürünü yansıtan hamam tasları, sabunlar, nalınlar vs. gibi hamamda kullanılan öğeler sergilenmekte, ılıkılık bölümünde, Anadolu hamamlarında tarih boyunca gerçekleşmiş gelenekler, mankenler ile sergilenmekte ve son alanda ise hamamın en sıcak yeri sıcaklık bölümü yer almaktadır. Bu bölüm, suyun ısıtıldığı, asıl yıkanacak, ter atılacak yerdir. Zeminde ortada büyük bir göbek taşı ile kubbesinde fil gözü gözenekler bulunmaktadır (Özdemir ve Sarı, 2020, s.489-493). Ayrıca burada Gaziantep'e özgü şamşırak geleneği hakkında bilgiler aktarılırken, Gaziantep'te doğan bebeklerin 40'inci günlerinde getirildikleri bir de oda yer almaktadır. Tarihi bir hamam olan bu yapının, Türk-İslam kültüründe suyun önemini ve temizliğini

vurgulaması, Gaziantep'in meşhur hamamları hakkında özel bilgiler vermesi amacıyla müzeye dönüştürülmesi ziyaretçiler açısından müzeyi oldukça değerli kılmaktadır. Ayrıca müzenin mimari yapısını, özgünlüğünü koruması, geçmişten gelen kültür sürekliliğini devam ettirmesi Gaziantep'in kültürel mirasına da katkı sağlamaktadır.

7. Gaziantep Kalesi ve Müzesi

Gaziantep Kalesi, şehrin ilk çekirdeğini teşkil etmekte ve şehrin, kalenin etrafında gelişme gösterdiği tahmin edilmektedir (Özdeğer, 1996, s.468). M.Ö. 4 bin yıllarında kadar uzanan bir höyüğün üzerine inşa edilen kale, ilk olarak Roma hâkimiyeti döneminde (M.S. 1. yüzyıl sonları) bir karakol amacıyla yapılmıştır. Bizans İmparatoru I. Justinianus (M.S. 527-565) Gaziantep Kalesini büyük oranda onarmış, yeni burçlar ekleyerek kalenin surlarını yükseltmiştir (Şahiner, 2007, s.20). Muntazam olmayan bir daire şeklinde iç ve dış kale alanlarından oluşan yapı, tarih boyunca Bizans, Eyyubi, Memluk ve Osmanlı dönemlerinde şekillenmiştir (Doğan, 2013, s.40). Günümüzde kalede ağırlıklı olarak Memluk ve Osmanlı izleri görülmektedir. Tespit edilen kitabelere göre 1481 yılında Mısır Sultanı Kayıtbay, 1557 yılında da Kanuni Sultan Süleyman kalede onarım ve eklemeler yapmıştır. Tarih boyunca depremler ve savaşlar ile oldukça hasar gören Gaziantep Kalesi, son olarak Antep Savunması sırasında Fransız top atışlarından dolayı harap olmuş (Altın, 2015, s.29) ise de yapılan bakım ve onarımlar ile günümüzde eski ihtişamı ile eski şehrin ortasında yükselmektedir.

Tarih boyunca gizemini koruyan kalenin çevresinde hendek ve giriş kapısında bir köprü ile kalenin üzerinde hamam, mescit, kuleler gibi yapılar bulunmakta ve iç kısmında galeri, deliz ve kale odaları yer almaktadır (Akpolat, 2010). Kalede ana kütle altında ise tüneller ve bir de su kaynağı bulunmaktadır (Gaziantep İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, 2021). Türkiye'nin ayakta kalabilen önemli kalelerinden birisi olan Gaziantep Kalesi, restorasyon çalışmaları neticesinde Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi olarak hizmet vermektedir. Kalenin içerisinde yer alan müzede, Antep Savunması hakkında bilgi panoları, heykeller ve çeşitli seslendirmeler yer almaktadır. Kalenin bir müzeye dönüştürülerek hizmet sunması, yerli ve yabancı ziyaretçilere şehrin en eski yapılarından biri olan kaleyi inceleme, araştırma ve gözlem yapma fırsatı sunarken aynı zamanda Millî Mücadele'nin önemli bir cephesi olan Antep Savunması hakkında bilgiler vermektedir.

8.15 Temmuz Demokrasi Müzesi

Türkiye Cumhuriyeti demokrasisine, meşru kurumlarına ve direnen halka açık ve kanlı bir saldırı girişimi olan (Alkan, 2015, s.255) ve milletin zaferi ile sonuçlanan 15 Temmuz

kalkışması, aynı zamanda Türk darbeler tarihinde halkın meydanlara inerek püskürttüğü, kalkışmayı engellediği ilk darbe girişimi özelliğine de sahiptir (Nisan ve Şeker, 2017, s.70). Darbeyi engellemek için 250 vatandaş şehit olmuş ve halk meydanlara inerek büyük bir başarı kazanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, 2021). Bu bağlamda özgür bir Türkiye için canlarını ortaya koyan şehit ve gazilerin aziz hatıralarını yaşatmak amacıyla Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından Gaziantep 15 Temmuz Demokrasi Müzesi kurulmuştur.

Gaziantep 15 Temmuz Demokrasi Müzesi, Türkiye'de ilk olma özelliğine sahip bir müzedir. Müzenin içeriğinde, 15 Temmuz 2016 yılında demokrasiye karşı yapılan kalkışma gecesinde an ve an neler olduğuna dair görüntüler bulunmaktadır. 15 Temmuz Demokrasi Müzesi, ziyaretçileri, onlarca telefon, tablet, monitörler aracılığı ile 15 Temmuz gecesine götürmekte ve o duyguyu yaşatmaktadır (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2021). Ayrıca müzenin dış kısmında, şehit olan tüm vatandaşların isimlerinin olduğu büyük bir de metal duvar yer almaktadır.

9. Fıstık Müzesi

Antepfıstığı üretimi, kurak alanların değerlendirilmesi, gıda sanayi için hammadde olması gibi özelliklerinden dolayı Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Siirt gibi bölgelerde yoğun olarak yapılmaktadır (Eldoğan ve Şahin, 2015, s.29). Tarihi oldukça eskiye dayanan ve Güney Anadolu'da kültüre alındığı bilinen antepfıstığı, 1. yüzyılda İtalya'ya oradan da İspanya ve Fransa gibi ülkelere götürülürken, 1880 yılında ilk defa ABD'ye ithal edilmiş ve bu bölgelerde de üretilmeye başlanmıştır (Ertürk ve diğ., s.44). Gaziantep'in başta gelen tarım ürünlerinden biri olan Antepfıstığı, adından da anlaşıldığı üzere Gaziantep'in coğrafi işareti olarak yayınlanmıştır (T.C. Türk Patent Enstitüsü, 2021).

Toplumsal mirasın aktarılması hususunda Antepfıstığı, geçmişten günümüze Gaziantep için hayatın önemli bir parçasını teşkil etmektedir. Öyle ki Gaziantep'in mutfak, tarım, bayram ve eğlence, ekonomi gibi birçok alanında önemli bir yer tutmaktadır. Bu ürünün, geleneksel üretim yöntemlerinden teknolojik üretim yöntemlerine kadar olan aşamalarını modern müzecilik anlayışı ile halka aktarılması, Antepfıstığının aşılama, budama, ilaçlama, toplama, işleme gibi teknik özelliklerinin anlatılması amacıyla Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından Fıstık Müzesi ismi ile bir müze bulunmaktadır. Dünyanın ilk ve tek fıstık müzesi olarak ziyaretçilere hizmet veren bu yapı, aynı zamanda kültürel belleğin kodlandığı, korunduğu ve aktarıldığı önemli bir kültür merkezidir. Gaziantep Antepfıstığı Araştırma Enstitüsünün bahçesinde kurulması dolayısıyla önemli bir bellek mekânı olarak tasarlanmıştır (Avcı, 2021, s.283).

Fıstık Müzesinin, fıstık üzerine araştırma yapılan bir kurumun üzerinde kurulması tarımdan müzeye geçişin önemli bir örneğini sergilemektedir. Aynı zamanda bu müzenin yapısının da fıstık şeklinde inşa edilmesi mekânsal algı ile müze arasındaki bütünlüğü sağlamakta ve ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir.

10. Panorama 25 Aralık Gaziantep Savunması Kahramanlık Panoraması ve Müzesi

Antep, I. Dünya Savaşı sonrasında İngilizlerin ardından Fransız ve Ermeni kuvvetlerinin işgaline maruz kalmıştır. Antep halkının vatanını savunmak için düşmana karşı vermiş olduğu mücadele, özellikle 1920 yılından itibaren büyük çarpışmalara, ciddi kayıplara, önemli zaferlere neden olmuş; şehir halkı uzun süre bir yandan düşman diğer yandan açlık ile mücadele etmek zorunda kalmıştır (Öztürk, 1994). Savaşın bilançosu ise Antep halkının binlerce şehit ve yaralı vermesi, şehrin neredeyse tamamının harap olması gibi sonuçlar doğurmuş ve şehir, vermiş olduğu destansı mücadeleden dolayı “Gazi” unvanını almıştır (Üzel, 1952, s.334-336).

Antep Savunması, Antep başta olmak üzere çevre iller ve tüm Anadolu için önemli bir kilit noktası olmuş ve Antep halkı işgallerin daha fazla yayılmasını engellemeyi başararak ulusal çapta bir tarih bilinci oluşturmuştur.

Weber’e göre ulus, kültürel bir oluşumdur. Bu oluşum, ortak bir tarihe, coğrafyaya, zamana ve mekân bilincine dayandırılır. Bunu kanıtlamak ve sürdürmek ise müzeler aracılığı ile gerçekleşir (Artun, 2006, s.160). Bu çerçevede ulusal tarih bilincini oluşturan ve Antep Savunmasının tüm detaylarını anlatan Panorama 25 Aralık Müzesi, ziyaretçiler için tarihsel bir yolculuğun gerçekleştirildiği bir mekândır. 25 Aralık 2020 tarihinde ziyaretçi ile buluşan müze, Gaziantep başta olmak üzere tüm bölge hakkında bilgiler içermesi, modern yapısı, çağdaş müzecilik anlayışı ile birlikte içerisinde bulundurduğu Antep Savunmasına ait birçok envanter, yağlı boya tablolar, dioramalar ile oldukça kapsamlı bir müzedir. Ayrıca müzede, savaş sahnelerinin, Antep halkının yaşamış olduğu zorlukların, savaş sırasında şehrin genel yapısının görsel ve işitsel bir şekilde, 360 derece panoramik bir anlatım ile aktarıldığı panorama bölümü yer almaktadır. Müze, bilimsel nitelikler taşıması, mimari yapısı, alanında uzman tarihçi personelleri ile ziyaretçiler için oldukça kapsamlı ve değerli bilgiler sunmaktadır. Müze, çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak araştırmacılar için bilgi, belge ve eser sunmakta, Antep’in geçmişine ait sosyal, askeri ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Bununla beraber ziyaretçilerle etkili bir iletişim halinde bulunup, öğrenciler için tarih eğitimi vererek ulusal bilince katkı sağlamaktadır.

II. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Müzeleri ile İlgili Bazı İstatistikî Veriler

Bu bölümde, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı Müzeler ve Kütüphaneler Şube Müdürlüğü’ne ait raporlar analiz edilerek, müzelerde gerçekleştirilen etkinlikler ve istatistikler ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Müzelerine 2014-2021 Yılı Ağustos Ayına Kadar Gelen Ziyaretçi Sayısı

Yıl	Ziyaretçi Sayısı
2014	252.979
2015	495.621
2016	554.918
2017	767.875
2018	917.847
2019	1.302.358
2020	337.027
2021 (8 ay boyunca)	346.933

Bu tabloda 2014-2019 yılları arasında ziyaretçi sayısı bakımından düzenli bir artış görülmektedir. Müzeler tarafından gerçekleştirilen etkinlikler, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin turizm ve kültür odaklı çalışmaları, ulusal ve uluslararası alanlarda yapılan faaliyetler, kültürel aktiviteler vs. müzelerdeki ziyaretçi sayısı üzerinde etkili olmaktadır. 2019-2020 yılları arasındaki ziyaretçi sayısındaki düşüşün sebebi ise küresel çapta salgına dönüşen Covid-19 hastalığı olmuş ve alınan tedbirler neticesinde müzeler bu durumdan etkilenmiştir. Ancak tedbirlerin azaltılması neticesinde Müzeler ve Kütüphaneler Şube Müdürlüğü’nün ve müze personellerinin gayretleri ile 2021 yılının ilk 8 ayında müzelerde ziyaretçi sayısında olumlu yönde artışlar yaşandığı görülmektedir.

Raporda, 2015 yılından itibaren müzelerde gerçekleştirilen etkinlikler ve ziyaretçi sayıları hakkında istatistikî veriler yer almaktadır. Buna göre 2015 yılında “Müzeler Haftası Etkinlikleri” kapsamında müzelerde gerçekleştirilen etkinliklere 1.950 ziyaretçi katılmıştır. 2016 yılında “Müzeler Haftası Etkinlikleri” kapsamında mevcut tüm müzeler gece yarısına kadar hizmet vermiş, çocuk rehberler, müzik dinletileri, resim sergileri, ikram organizasyonu gibi aktiviteler düzenlenmiş ve 30 bin ziyaretçi katılmıştır. Yine aynı tarihte düzenlenen çocuk atölyeleri ile 858 çocuğa çeşitli eğitimler verilmiştir. 2017 yılında “Müzeler Haftası Etkinlikleri” ile 40 bin ziyaretçiye ulaşılmış, Oyun ve Oyuncak Müzesi gerçekleştirilen 1. Ezogelin Bebek Çalıştay ile 4.326, atölyeler ile 7.740 ziyaretçiye ulaşılmıştır. 2018 yılında “Müzeler Haftası Etkinlikleri” ile 50 bin ziyaretçiye ulaşılmış, Gaziantep Kalesi’nde düzenlenen konser ile 200 ziyaretçiye ve Oyun ve Oyuncak Müzesi’nde düzenlenen atölyeler ile 20.842 ziyaretçiye ulaşılmıştır. 2019 yılında müzelerde gerçekleştirilmiş olan sergilere 21.375 zi-

yaretçi katılmış, Oyun ve Oyuncak Müzesi atölyelerinde 6.151 çocuğa eğitim verilmiştir. Bu tarihte, “Yaşayan Müze Etkinlikleri” çerçevesinde 4.587 ziyaretçiye ulaşılrken, “Müzelerimi Geziyorum Projesi” ile 10.054’ü il merkezi, 1.711’i ilçeler olmak üzere 11.765 öğrenci müzeleri ziyaret etmiştir. Ayrıca III. Ezogelin Bebek Çalıştayı ile 4.544 ziyaretçiye ulaşılmıştır. 2020 yılında Atatürk Anı Müzesi’nde düzenlenen “Atatürk’ün Gaziantep’e gelişinin 87. Yıl dönümü sergisine 303 ziyaretçi, 15 Temmuz Demokrasi Müzesi’nde düzenlenen sergiye 644 ziyaretçi katılmıştır. Oyun ve Oyuncak Müzesi’nde düzenlenen atölyelerdeki çalışmalar ise 624 öğrenci katılmıştır. 2021 yılında Panorama 25 Aralık Müzesi tarafından düzenlenen “Millî Mücadele Sohbetleri” etkinliklerine 144 kişi katılırken, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşında Kadın Kahramanlar Sergisine 13.757 ziyaretçi, Mebus ve Şair Mehmet Akif Ersoy Sergisine 10.799 ziyaretçi katılmıştır. 15 Temmuz Demokrasi Müzesi’nde yapılan 15 Temmuz Milli Birlik ve Demokrasi Sergisine 3.031 ziyaretçi katılmıştır. Ayrıca “Telafide Ben de Varım” projesi kapsamında il merkezinden 963, ilçelerden 202, toplam da 1.165 öğrenci müzelerde ziyaretler gerçekleştirmiştir. Yapılan tüm bu etkinlikler dışında müzelerde yarışma programları, müzik dinletileri, sosyal aktivite ve dramalar da gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

Günümüz çağdaş müzecilik modeli, müzelerin hayat boyu öğrenmenin gerçekleştirdiği, toplumun ya da ulusun benliğini koruyup gelecek nesillere aktarıldığı, yeniliklere açık müzelerdir. Bu anlayış ile hareket eden Gaziantep Büyükşehir Belediyesi müzeleri, Gaziantep tarihinin, derinliklerinden gelen ve şehrin kimliğini oluşturan her öğeyi mekânlarında taşımaktadır. Şehrin ve toplumsal hafızanın muhafaza edildiği bu müzeler, gelecek ile kültürel bir bağ kurup, Gaziantep’in tarihsel mirasını hem mevcut zaman dilimi hem de gelecek nesiller ile paylaşarak bu mirasın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Müzeler bu görevi sürdürürken sahip oldukları envanterler ile müze mekanları arasında algıda bütünlük oluşturmayı hedeflemekte ve müze ziyaretlerinin hafızalarda kalıcı olmasına çalışmaktadır. Bu amaçla kurulan müzeler, Gaziantep’in kimliğini oluşturan, şehrin yapıtaşları olan mekânlar ile birlikte görsel-işitsel teknolojinin kullanıldığı, son derece modern mimariye sahip, bulunduğu arazi ve çevresi ile bir bağ oluşturan mekânlar kullanılmaktadır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi müzeleri herhangi bir maddi kazanç amacı gütmeyen, önceliğine birey ve toplumu koyarak, halkın kültürel gelişimine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Böylece hem Gaziantep halkının kimliğini muhafaza etmekte hem de dışarıdan gelen insanlara Gaziantep’i tanıtarak ortak ulusal bir kültür bilinci oluşturmaktadır. Ayrıca Gaziantep Büyükşehir Belediyesi müzeleri yaşayan müze

kavramı çerçevesinde yıl içerisinde sürekli etkinlikler, anma törenleri, paneller, çalıştaylar, öğrenci gezileri, ulusal ve uluslararası projeler gibi birçok etkinlik düzenleyerek bunları gelenek haline getirmeyi ve ziyaretçiler ile sürekli bir etkileşim oluşturmayı amaçlamaktadır.

Yapılan bu çalışmada yerel yönetimlerin müzecilik faaliyetleri çerçevesinde Gaziantep Büyükşehir Belediyesi müzelerine yer verilmiştir. Söz konusu müzelerin, kentin ve toplumun gelişiminde önemi vurgulanmış ve mevcut müzelerin genel özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu çalışma, yerel yönetimlerde müzecilik çalışmaları, kent bilinci ve toplumsal mirasın muhafaza edilerek, paylaşılmasında müzelerin önemi ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan müzelerin faaliyetleri ile ilgili yapılacak çalışmalara yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır.

Fotoğraf 1: Ali İhsan Gögüş Müzesi ve Gaziantep Araştırmaları Merkezi

Fotoğraf 2: Atatürk Anı Müzesi

Fotoğraf 3: Bayazhan Kent Müzesi

Fotoğraf 4: Emine Göğüş Mutfak Müzesi

Fotoğraf 5: Oyun ve Oyuncak Müzesi

Fotoğraf 6: Hamam Müzesi

Fotoğraf 7: Gaziantep Kalesi ve Müzesi

Fotoğraf 8: 15 Temmuz Demokrasi Müzesi

Fotoğraf 9: Fıstık Müzesi

Fotoğraf 10: Panorama 25 Aralık Gaziantep Savunması Kahramanlık Panoraması ve Müzesi

Kaynakça

- Akın, A. (2018). "Gaziantep'in Gastronomi Şehri Olarak Belirlenmesinde Demografik Değişkenlerin Etkisi", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), ss.299-316.
- Akoğlan Kozak, M. ve Güncan Ö. (2021). "Oyuncak Müzeleri ve Ziyaretçi Deneyimleri", *Social Science Development Journal*, 6(24), ss.74-97.
- Akpolat, M. S. (2010). *Gaziantep Kalesi*, Ankara.
- Albaban, I. (2020). "Türkiye'de Kent Müzeciliği ve Bu Bağlamda İstanbul ve Roma Kent Müzelerinin Bir Karşılaştırılması", *Unimuseum*, 3(1), ss.15-22.
- Alkan, H. (2015). "15 Temmuz'u Anlamak: Parametreler ve Sonuçlar", *Bilig*, S.79, ss.253-272.
- Altın, A. (2015). *Gaziantep Türk-İslam Mimarisi (Eyyubiler'den Cumhuriyet'e)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum.
- Altundağ, Ş. (1988). *Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi (1831-1841)*, TTK, Ankara.
- Ambrose, T. ve Paine, C. (2006). *Museum Basics*, New York.
- Artun, A. (2006). *Müze ve Modernlik*, 1. Baskı, İstanbul.
- Avcı, C. (2021). "Fıstık Müzesi: Gaziantep'te Kültürel Belleğin Müzeye Dönüşümü", *Biltek-IV*, (Ed. Nihat Şimşe, Mehmet Emin Kalgı), ss. 278-291, Gaziantep.
- Aydoğan, Y. (2020). *Kültürel Miras Bilinci Kazanımıyla İlgili Müze Eğitim Dersi Üzerine Bir Durum Çalışması*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Eskişehir.
- Babanınoğlu, Y. (2020). "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ayıntab'da İmar ve Bayındırlık Faaliyetleri", *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 3(1), ss.1-10, Gaziantep.
- Babat, A. (1987). "Antik Dolichenos Kenti Tarihi ve Teşup (Zeus-Jüpiter) Dolichenos Kültü", *I. Gaziantep Tarihi ve Kültürel Değerleri Sempozyumu Bildirileri*, ss.8-18, Gaziantep.
- Baki Nalcıoğlu, Z. S. (2020). *Kültürel Bir Mekân olarak Kent Müzelerinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Temsili ve Aktarımı*, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Bayraktar, H. (2000). "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antep'in İdari Yapısı ve İktisadi Durumu", *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu*, Gaziantep.
- Buyurgan, S. (2017). "Yaşayan ve Yaşatan Müze", *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), ss.127-136.
- Canbakal, H. (2009). *17. Yüzyılda Ayntab Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, 1. Baskı, İletişim Yay., İstanbul.
- Cengiz, E. (2007). *Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar Olarak Müzelerde Pazarlama Faaliyetleri: Pazarlama Karması Unsurlarının Müzelerde Müşteri Sadakatine Etkisine İlişkin Yapısal Bir Model Önerisi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Trabzon.
- Çakır, İ. E. (2015). *16. Yüzyılda Ayntab Şehri*, İstanbul.
- Çam, N. (2006). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Gaziantep*, TTK, Ankara.
- Çavdırılı, C. M. ve Gök, Ö. A. (2020). "Müzeler ve Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği: Köstem Zeytinyağı Müzesi", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), ss.2241-2262.
- Çukurova, Ü. (1999). *Gaziantep Kentinde Sosyal Yapı (1856-1950)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. (2013). *Gaziantep Türk İslam Dönemi Mimari Süslemeleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Van.
- Eldoğan, Ü. ve Şahin, A. (2015). "Gaziantep İlinde Antepfıstığı Üretim Ekonomisi Araştırması", *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 18(3), ss.68-96.
- Erbay, F. (1997). "Müze İşletmeciliğinin Turizm Sektörü ile İlişkisi", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, S.1-2, ss.40-41.
- Erbay, F. (2017). "Oyuncak ve Oyun Müzelerinde Çocuklara Yönelik Eğitimin boyutları", *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), ss.435-444.
- Ergeç, R. ve Yelken, H. (2016). *Bir Başkadır Gaziantep*, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Gazikültür A.Ş., Gaziantep.
- Ertürk, Y. E. ve diğ. (2015). "Antepfıstığı Üretimi ve Pazarlaması", *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), ss.43-62, Iğdır.
- Genelkurmay Başkanlığı, (2009). *Türk İstiklal Harbi IV'üncü Cilt Güney Cephesi*, Ankara.
- Gürel, E. 2006. *Müzeler için Durumsal Halkla İlişkiler Modeli*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Güzelhan, M. (1959). *Ayıntap Tarihinden Notlar*, Gaziantep Kültür Derneği, Gaziantep.
- Irmak, E. 2013. *Müzelerin Araştırma İşlevi ve Müzelerde Araştırma Faaliyetleri Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kahraman, S. A. (2017). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 2. Baskı, C.1, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- Kandemir, Ö. ve Uçar, Ö. (2001). "Değişen Müze Kavramı ve Çağdaş Müze Mekânlarının Oluşturulmasına Yönelik Tasarım Girdileri", *Sanat ve Tasarım Dergisi*, S.8, ss.17-47.
- Karadeniz, C. ve Atar, M. (2017). "Türkiye'de Oyuncak Müzelerinin Durumu ve Sürdürülebilirliği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), ss.477-492.
- Karadeniz, C. ve diğ. (2015). "Yeni Müzebilim Bağlamında Müze Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Müze Eğitimcisi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 48(2), ss.203-226.
- Kaypak, Ş. (2010). "Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi", *Muğla Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), ss.373-392, Hatay.

Keskin, N. (2014). "Kentlerde Yeni Bellek Mekanları: Kent Müzeleri", *Folklor/Edebiyat*, 20(79), ss.25-39.

Köroğlu, Ö., vd., (2020). *Müzecilik ve Müze Rehberliği*, Ankara.

Mercin, L. (2017). "Müze Eğitimi, Bilgilendirme ve Tanıtım Açısından Görsel İletişim Tasarımı Ürünlerinin Önemi", *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), ss.209-237.

Metintaş, M. Y. (2019). "Suriye Coğrafyasında 1919-1921 Döneminde Siyasal ve Sosyal Olaylar ve Türkiye-Fransa İlişkileri", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.4, ss.78-112, Bilecik.

Nisan, F. ve Şeker, N. T. (2017). "Demokrasiye Sekteye Uğratan Darbe Haberlerinin Çerçevesi: 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Örneği", *TRT Akademi*, 2(3), ss.68-96.

Özdeğer, H. 1996. "Gaziantep", *DİA*, ss.466-469, İstanbul.

Özdemir, B. ve Sarı, H. H. (2020). "Hamamdan Müzeye: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Hamam Müzesi", *Afyon ve İstanbul Uluslararası Türk-İslam Tıp Tarihi ve Etiği Kongreleri (2018-2019)*, ss.487-496, Konya.

Özmen, S. S. (2018). "Müze Eğitiminin Gelişimi", *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), ss.301-324.

Öztürk, A. (1994). *Millî Mücadele'de Gaziantep*, Geçit Yay., Kayseri.

Öztürk, E. (2010). *Gaziantep Müzeleri*, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Gazikültür A.Ş., Gaziantep.

Pamuk, B. (2009). *Bir Şehrin Direnişi Antep Savunması*, İstanbul.

Savaş, A. (2008). *Müze Mekânı ve Görsellik*, Antalya Kent Projesi Yayını.

Sezen, T. (2006). *Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Sezgin, A. (2020). "Tarihi Yapılara Müze İşlevinin Verilmesi Kapsamında Tokat (Araştıralı Bedesten) Müzesi Örneği", *Unimuseum*, 3(2), ss.87-95.

Solmaz, M. ve Yetkin, H. (1969). *Gaziantep çevre incelemesi*, Gaziantep Kültür Derneği Yeni Matbaa S. 53, Gaziantep.

Suna, B. ve Aktaş Alan, A. (2019). "Gastronomi Şehri "Gaziantep" Menü Planlama Uygulamalarına Güncel Bakış", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(2), ss.1328-1343.

Şahiner, N. (2007). *Gaziantep Kalesi*, Gaziantep.

Tansü, Y. E. ve Yücel, Ö. (2018). "Eyyubiler Döneminde Ayıntab", *Tarihten Günümüze Ayıntab-Gaziantep*, Sayı:1, ss. 9-26, Gaziantep.

Uslu, Ö. ve Yalçın, G. (2020). "Görsel Algı Bağlamında Mekân Tasarım Bileşenlerinin İncelenmesi-Adana Arkeoloji Müzesi", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), ss.232-244, Bitlis.

Uzun, E. (2014). *Savaş Alanları Turizmi Üzerine Coğrafi Bir Değerlendirme: Antep Savunması Örneği*, Atatürk Üniversitesi

tesisi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum.

Ünler, A. N. (1969). *Türk'ün Kurtuluş Savaşında Gaziantep Savunması*, 1. Baskı, Kardeşler Matbaacılık, İstanbul.

Üzel, S. (1952). *Gaziantep Savaşının İç Yüzü*, Doğu Matbaası, Ankara.

Üzüm, İ. H. ve Kazıcı, Ö. (2021). "Ayıntab, Antakya Kazaları ve Çevresi Hakkında Hüseyin Kazım Kadri'nin Halep Valiliği Döneminde Dahiliye Nezareti'ne Gönderdiği Rapor", *Bellek Dergisi*, 3(1), ss.32-45, Hatay.

Yıldırım, S. ve Zeynel, B. K. (2010). *TBMM Albümü 1920-1980*, C.2, Ankara 2010, s.793.

Yıldırım, Y. (2017). *Tanzimat Döneminde Ayıntab'ın (Gaziantep) Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1839-1876)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Trabzon.

Zülfikar, A.B. ve Ediz, Ö. (2020). "Değişen Müze ve Müzecilikte Sergilemenin Teknoloji Boyutunun İncelenmesi: Bursa Panorama Müzesi Örneği", *LYCUS Dergisi*, ss.67-100.

Web Siteleri

T.C. MEB: <https://telafidebendevarim.meb.gov.tr/> (Erişim tarihi: 07/09/2021).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/tarihi-ve-kulturel-eser/muzeler> (Erişim tarihi: 09.09.2021)

Atatürk Anı Müzesi: <https://www.ataturkanimuzesi.org/> (Erişim tarihi: 09/09/2021)

Türkiye Kültür Portalı: <https://www.kulturportali.gov.tr/> (Erişim tarihi: 09/09/2021)

UNESCO: <https://en.unesco.org/creative-cities/gaziantep> (Erişim tarihi 09/09/2021)

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/tarihi-ve-kulturel-eser/muzeler> (Erişim tarihi: 09/09/2021)

T.C. MEB https://fsmio.meb.k12.tr/icerikler/tarihce_1218784.html (Erişim tarihi 10/09/2021)

Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: <https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52350/gaziantep-kalesi.html> (Erişim tarihi: 11/09/2021)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği https://www.t.c.cb.gov.tr/assets/dosya/15Temmuz/15temmuz_tr.pdf (Erişim tarihi: 11/09/2021)

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/tarihi-ve-kulturel-eserler/15-temmuz-demokrasi-muzesi> (erişim tarihi: 11/09/2021)

T.C. Türk Patent Enstitüsü <https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/B34D41B3-CB4E-405F-A835-C1EB994EDB58.pdf;jsessionid=1168CE-9D48A572A3687F77F2333DF308> (Erişim tarihi: 12/09/2021)